

B. SZABÓ GYÖRGY A SZABAD VAJIDASÁGBAN SZOLGÁLAT(BAN)

1945. április harmadik dekádja, huszonkettedike, vasárnap. Négy hónappal előbb jelent meg a *Szabad Vajdaság* első száma. Ez, a vasárnapi rendkívül gazdag tartalommal jelenik meg. A címek is érzékeltetik, a viharos események micsoda sokaságából válogathatott a szerkesztő. Történelmi pillanatok: A Vörös Hadsereg elérte Berlint — A külvárosokban heves utcai harcok folynak — Az olaszországi fronton a szövetségesek kitörték a Pó-síkságra — Utcái harcok Boszanszki Brodban...

De a belpolitikai jelentések fölé szerkesztett címek is, még a négy évtized távlatából szemlélve is, megőrizték bizarrságukat: Földosztás rezesbandával — Citrom a kirakatban — Tacitus és a kukoricaszedés...

Gimnazisták szedik a kukoricát, ásna, kapálnak, segítenek a mezőgazdasági munkában. Nagyon nagy szükség van a segítségre, nem is csak a mezőgazdaságban. Vajdaságban ugyan a fémiparnak már 75 százaléka üzemben van, de csak 35 százalékos kapacitással dolgozik, a villanytelepeknek csak 40 százalékos a teljesítményük...

Így állunk ekkor. Találékonyaságra, odaadásra, lelkes munkára van szükség. Micsoda nagy eredményeket hoz ez, több cikkben számol be erről az újság. De néha kemény, éles szavakkal bírálja azokat, akik nem tudnak vagy nem akarnak bekapcsolódni ebbe a munkába.

B. Szabó György sosem volt a *Szabad Vajdaság* újságírója, azonban már kezdetben nem egy cikkel jelentkezik a lap hasábjain. Ebben, a vasárnapi számban jelent meg Egy régi falu Felső-Bánátban című cikke, jegyzete, vagy mondhatjuk, nevezhetjük éppen hírmagyarázatnak is:

EGY RÉGI FALU FELSŐ-BÁNÁTBAN

Egy régi falura bukkantunk a Felső-Bánátban

Azonban nem egy régészeti szempontból értékes településre szeretnénk felhívni történészeink figyelmét ezzel a cikkel. Nem. Olyan faluról beszélünk, amely még ma sem értette meg az idők új szavát és azt az életformát szeretné folytatni, amely szerint élt ez ideig.

Ez a régi falu süket és vak az új idők eseményeivel és mozgalmával szemben. Az emberekben nincs semmi kezdeményezési kedv, semmi önálló és öntudatos teremteni akarás. Ridegek, rosszkedvűek és bizalmatlanok mindenkivel és mindennel szemben. Tanácstalanul állnak, és ahelyett, hogy összefogással segítenék elő a tavaszi munkálatokat — a régi időket sírják vissza, amikor még a községnek megvolt minden lova, ami-

kor a munka fennakadás és zökkenő nélkül folyt, és amikor a föld megmunkálása vagy parlagon hagyása minden gazda magánügye volt.

Hogyan dolgozzunk iga nélkül? — kérdik. Pedig ennek az orvosságát saját maguknak kellett volna kitalálniok, de elég lett volna csak áttekinteni: az alig húsz kilométeres távolságra levő Csóka községbe, hogy meggyőződhesse nek arról, hogy igenis megvan ennek is az orvossága. Ez az orvosság pedig az összefogásban rejlik. Ma háború van, és az ország hatalmas erőfeszítéseket tesz, hogy az ellenséggel mielőbb leszámoljon. Ma a közös cél érdekében áldoznia kell mindenkinek. Ki vért áldoz, ki pedig munkát. Ma tág tere nyílik minden olyan egyéni kezdeményezésnek, amely az ország felépítését, javát célozza.

Minderről a régi falu nem akar tudni. Falak alatt politizál és vitatja a község ügyeit és nem ott, ahol a vitának helye és súlya van. A régi falu bizalmatlanul tekint minden új kezdeményezés felé. „Minek az? — és fáradtan legyint. — Eddig is megvoltunk anélkül.”

A szakszervezet, amely a munkásság érdekvédelmi és mozgalmi szervezete — ebben a faluban alig tud felmutatni eredményt. Alig tudott ez ideig nyolcvan tagot összetoborozni, holott legalább ötszáz munkásnak ott lenne a helye. Egypár földgessgazda valóságos hadjáratot indított a mozgalom ellen, és a régi falu munkása még van annyira öntudatlan, hogy szavuknak hitelt ad és aszerint cselekszik. A régi falu munkása nem él jogaival. A földmunkásság még ma is 250—300 dináros napszámmért dolgozik. Pedig tudja, hogy a megállapított napszám hatszáz dinár, tudja, hogy joga van követelni ezt, ő azonban ezért a jogáért nem harcol. Lemond jogáról az olyan gazdák javára, akik eddig is, de ma is, csak saját anyagi érdeküket nézik. Lemond azok javára, akik eddig kihasználták munkaerejét és akik még most is a maguk szempontjából kamatoztatják öntudatlanságát és szervezetlenségét. A munkásság ma nem hallgathat többé olyan tanácsadók tanácsára, akik azzal biztatják, hogy ne éljen kiharcolt jogaival. A falu munkásai ma már nem várhatnak arra, hogy majd csak megjavulnak a gazdák és önszántukból megfizetik az előírt napszámot.

Mert erre aztán hiába várnak!

A régi falu munkásságának ma egyetlen útja van, ez pedig a szakszervezeten keresztül vezet egy igazabb élet felé. Be kell szervezni minden munkást, és erélyesen kell fellépni a maradi munkaadókkal szemben.

Fel kell rázni ezt a falut a tespedésből és elindítani az új élet útján. Meg kell indulnia úgy a gazdasági, mint a politikai munkának. Ebben a munkában egyenesen vezető szerepre hivatott az a munkásság, amely ma még tanácstalanul áll és olyan réteg befolyása alatt van, amely nem akarja megérteni az új ország egyik vezérelvét: a dolgozó ember érdekeinek biztosítását.

Hiszünk, hogy a régi falu felébred és ráeszmél a valóságra. És szeretnénk hinni, hogy a régi faluról már legközelebb úgy emlékezhetünk meg,

mint a Felső-Bánát új szellemet hirdető, új élet és új világ jegyében munkálkodó Szaján községről.

Az igazi Szajánról!

1945. április 22.

(b. sz. gy.)

A kiábrándultság, a keserűség hangján kezdődik, kemény, kioktató szavakkal, ostorozza a falu szegényparasztjait, amiért nem élnek az előttük végre feltárulkozó lehetőséggel, hagyják, hogy a gazdák továbbra is kihasználják őket, nem tömörülnek a szakszervezetbe, amely pedig esélyt kínál nekik a harchoz.

A cikk vége felé már elolvad a harag, nyoma sincs a kezdeti cinizmusnak, helyét a magarázat váltja fel, majd a helyzet megvilágítása után következik a felszólítás: Fel kell rázni ezt a falut a tespedésből és elindítani az új élet útján...

A régi falu, a felszólítás után a befejezés: hisszük, hogy a régi falu felébred... A következő mondat árnyaltabban, s nyilván nem véletlenül: És szeretnénk hinni, hogy a régi faluról... A régi falunak még nincs neve, tudjuk róla, hogy süket és vak az új idők eseményeivel és mozgalmával szemben, hogy Észak-Bánátban van, de csak az utolsó bekezdés végén árulja el a szerző, hogy Szajánról beszél. Mikor ostorozza a maradiságért, akkor nem, csak amikor a reményét fejezi ki vele kapcsolatban, csak akkor nevezi meg.

Az első (aláírt) jegyzete volt ez B. Szabó Györgynek a *Szabad Vajdaságban*, mégis megírásában, felépítésében már maradéktalanul megtaláljuk a reá annyira jellemző célratörőséget.

Nem voltak ritkák akkoriban a hasonló hangvételi írások. Az újságírók, a tudósítók, a szerkesztők nemegyszer elkeseredetten, éles hangon bírálják a magyarságnak azt a részét, amelyik nem akar bekapcsolódni az új élet építésének lelkes, nagy munkájába, nem jár a gyűlésekre, visszahúzódik a közügyektől, bizalmatlan az új kezdeményezésekkel szemben. Idézzünk egy részletet a petrovgradi Szőnyi Péter november 4-én megjelent jegyzetéből:

„... Vajon hol voltak ezek a fiatalok a gyűlés napján? Nekik talán nem érdekük a haladás kerekén lendíteni? Sajnálattal kell megállapítani, hogy az itteni magyar ifjúság egyes rétegei éppúgy, mint az idősebb generáció általában, még mindig nem akarja megérteni az idők szavát. Még mindig fülükbe cseng a fasizmus ostoba kiáltása: »Vissza, ezer esztendőre vissza...!«

Ideje volna már, hogy a magyarság, különösen a nők és a fiatalok, levetnék magukról a bizalmatlanságot és őszintén odaállnának azok közé, akik az országot építik. Ne várják, hogy a gesztenyét más kaparja ki számukra a parászból és azután testvériesen osztozkodjanak rajta! Saját

fülemmel hallottam, hogy egyes asszonyok, akik a felszabadulás óta semmilyen mozgalomban nem vesznek részt a pletykázáson kívül, ilyeneket kiabálnak torkuk szakadtából az utcákon: »Hát ez egyenlőség!« Sokan vannak, akik azt állítják, hogy a magyarság még tudatlan, még fél valamitől és ezért passzív a munkában...»

Egy-egy sikertelen gyűlés után törhetett fel az elkeseredés azokból, akik már azokban a napokban látták itt a magyarság helyét, s minden tőlük telhetőt megtettek, hogy a még bizalmatlanokat is bevonják a társadalmi-politikai életbe. Talán egy ilyen balul sikerült szajáni látogatás íratta meg B. Szabó Györggyel is idézett cikkét. Ő ugyanis nemcsak mint szerző szerepel ezekben a hetekben, hónapokban a *Szabad Vajdaságban*. Mint petrovgrádi aktivista több bánáti helység mozgalmi embereinek is tart beszédeket, s nyilván nemegyszer kényszerül szembenézni a közönyt, érdektelenséggel. A fiatal képzőművész, irodalmár, kultúrmunkás ebben az időben elsősorban politikai tevékenységet fejt ki. Szükség volt erre a munkára, s vállalta (átmenetileg) ezt a feladatot.

Tudása, műveltsége, igényessége nem engedte meg, hogy megmaradjon a bizalmatlankodó, visszahúzódó magyarok magatartásának bírálataánál, megérezte, hogy ennek állandó ismételtetése nem hozhatja meg a kívánt eredményt. Egyik beszédében megpróbálta felvázolni ennek a jelenségnek a társadalmi-történelmi okait. A tudósítás, amely a gyűlésről szól, idézőjel közé téve közli B. Szabó György magyarázatát. Többször is előfordul ez, hogy a gyűlésekről küldött jelentésekben az ő szavait szó szerint idézik, s talán nem nélkülöz minden alapot a föltevés, hogy ezeket a tudósításokat ő maga írta.

Ugyancsak a vasárnap számban, június 17-én jelent meg a tudósítás arról, hogy a múlt vasárnap megalakult a felső-bánáti kerületi népfront magyar tagozata, itt B. Szabó György tartotta az általános helyzetismeretét: A népuralom igazi jelentőségéről.

Többek között ezt mondta a magyarság egy részének passzivitásáról, annak okairól:

„A magyarság passzivitásáról beszélnek úton-útfélen. A széles magyar dolgozó tömegek felrázása és ébresztgetése folyik Vajdaság-szerte. Szervezetlenség, a szórványos munka, a központi irányító szerv, a szervezők hiányát említjük meg fő akadályként, és ezzel magyarázzuk sikertelenségét. Úgy hiszem, nem felesleges és nem lesz hiábavaló komolyabb vizsgálat tárgyává tenni ezt a problémát és a társadalmi fejlődés szempontjait figyelembe véve — megállapítani a mozdulatlanlanság, a passzivitás igazi okait.

A magyarság valóban nem értette meg a népuralom igazi jelentőségét. Nem is érthette meg. Egyrészt, mert a magyar nép széles rétege még ma is öntudatlan és ennek a tömegnek az öntudatosítására nem elegendő ez a néhány hónap, másrészt a vajdasági magyarságnak csak egy kicsiny része támogatta aktívan a népfelszabadító mozgalmat a megszállás alatt és

így a mai felszabadulást nem tekinti a hároméves ellenállási és harcos mozgalom eredményének. Nem tekinti a maga eredményeinek, mert nem hozott ezekért nagyobb és jelentősebb ember- és anyagáldozatot. És végül, nem értette meg a mai mozgalom igazságos harcát, mert a Vajdaság magyarsága — ez a heterogén és a régi Magyarország legkülönbözőbb helyeiről idetelepített magyarság, sohasem tudta igazán, mi a szabadság. Nem tudta ezt a világháború előtti hűbérrendszer idején, amikor a nép képviselői úgy jöttek ide Budapestről a mandátumokért, mint a darazsak a mézre. Eljöttek, megvásárolták a parlamenti állást, és mindörökre hátat fordítottak a népnek. Ennek a magyarságnak nem voltak meg szociális, gazdasági, kulturális és politikai jogai, de még a legelemibb emberi jogai sem.”

Eddig az idézőjeles rész, B. Szabó György beszédének többi részét átmeséli az újságíró. Íme, mit mondott még:

„Előadása során B. Szabó György ismerteti az első világháború és a világháború utáni helyzetet — párhuzamot vonva a régi Jugoszlávia és a trianoni Magyarország között. — A két ország kormányai egyformán népellenesek, és gátolják a népek szabad fejlődését. Eszközeikben nem válogatnak. A nagyszerb sovinizmus és Horthy fehér terrorja vajon mennyiben különbözik egymástól?

A népfelszabadító mozgalom álláspontja a nemzeti kérdés tekintetében mindig őszinte és demokratikus álláspont volt: biztosítani a nemzetiségek teljes szabadságát. Tény, hogy a kezdetben néhány helyen kilengések történtek, amelyek kihatottak a későbbi munkára, és magukkal vonták egyes rétegek elzárkózását. Azonban vajon jogában áll-e a magyarságnak továbbra is ezen az állásponton maradnia, amikor a felelős vezetők részéről nap nap után tanúi vagyunk az őszinte jóakaratság és megértésnek? Magunk is láthatjuk, hogy a nemzeti kérdés igazságos elintézése az ország legfontosabb kérdésévé lett.

Ránk, élharcosokra nagy és nehéz feladatok várnak. Fel kell rázni a magyarságot ebből a közönyéből. Világosan ki kell jelölni előtte azt az utat, amelyen haladnia kell, hogy Jugoszlávia és a Duna-medence népei együttes munkával teremtsék meg a népek együttélésének legszebb és legeredményesebb példáját.”

ELSŐ MŰVÉSZI MAGYAR SZÍNIELŐADÁS A FELSZABADULT VAJDASÁGBAN

A LÚDAS MATYI-MESEJÁTÉK PETROVGRÁDON

A petrovgrádi Magyar Közművelődési Közösség műkedvelői, Nyárai Rezső ismert vajdasági színész rendezésében, szombaton és vasárnap előadták Fazekas Mihály *Lúdas Matyi* című mesejátékát.

Petrovgrád felszabadulása óta ez volt a Városi Színház első magyar nyelvű színelőadása. Az előadást városszerte nagy érdeklődés előzte meg. Különösen sokan jelentek meg olyanok, akik eddig teljesen visszavonultak minden új, népi magyar megmozdulástól és idegenkedtek minden előadás látogatásától.

A magyar nyelvű előadás jelentőségét nagyban emelte elsősorban az, hogy a megvalósuló egység és testvériség útjait egyengette, valamint az a tény, hogy sikerült Petrovgrád régi műkedvelőcsoportjait egyesíteni és az új műkedvelők egész sorát bevonni.

A szombat esti bemutató előadást B. Szabó György bevezető beszéde nyitotta meg. Beszédében többek között a következőket mondotta:

„Nyolchónapos hallgatás után, ma este a Városi Színház falai között ismét megszólal az örök magyar lélek, ismét felcsendül a magyar szó és felhangzik a magyar muzsika.

Ünnepi pillanat ez, hisz benne érezzük a jövő roppant erőfeszítéseit, benne érezzük az új élet felé menetelő magyarság ütemes lépteinek dobbanását, benne érezzük a magyarság teremtő és alkotó képességeinek kitárulását, benne érezzük az utánunk jövő nemzedék tökéletesebb művének kibontakozó körvonalait.

A mi közösségünk a népi kultúra ápolását tűzte ki maga elé feladatként, és a minőségi kultúráért száll síkra. Nem véletlenül esett választásunk éppen a ma este előadandó »Lúdas Matyi« mesejátékra. Lúdas Matyi meséje, melyet Fazekas Mihály öltöztetett ritmusokba, azok ajkán született, akik felett szüntelenül ott repdesett a földesúr és a botosispán árnyéka, akik jobbágyviszonyban, földtelenül és szűk kenyéren, nyomorban és nincstelenségben éltek. A néplélek, a népi alkotó kedv, a színes és termékeny népi fantázia, amely nem egy esetben mesékben nyilvánítja ki véleményét egyesekről vagy egész rendről; amely megformálja a magyar nép ideálját, példaképét; megformázta ezt az eleven hús-vér figurát — Lúdas Matyit. Lúdas Matyi a jobbágyság mesealakja, igazi szabadsághős, Dózsa unokája, Rákóczi és Kossuth szabadságharcának igazi gyermeke. Lúdas Matyi az előhírnöke annak az új népi Magyarországnak, ahol a demokratikus kormány felszámolja a hatalmas latifundiumokat, ahol az ezeréves jobbágy számára ma föld és kenyér terem. Legyen mai előadásunk az összefogás hirdetője, az egység és testvériség megteremtője, legyen irány és útmutatás. És legyen üzenet azok számára, akik még ma sem ismerik fel az összefogás egyetlen és lehetséges útját.”

A bevezető beszéd után a népviseletbe öltözött kis Karácsonyi Irmus mondotta el a darab prologusát.

A darab főszerepét — Lúdas Matyit Jakabfalvi Géza népszerű petrovgrádi műkedvelő játszotta, akinek különösen a második és a harmadik felvonásban érvényesült tudása és rátermettsége. János hajdú szerepét — Tóth György játszotta. A rászabott szerepben rátermettséggel, könnyen

és biztosan mozgott. A bírólány szerepében Szőnyi Irén mutatott ritka műkedvelői tudást, míg Zádor Imre Döbrögi földesúr szerepében aratott újabb műkedvelői sikert. A kisbíró szerepét Szabó Bertalan alakította sikeresen. Különösen énekszámái emelendők ki. Borbély Bandi-Marci elsőrendű játékot mutatott fel.

A kisebb szerepekben tudásuk legjavát adva, kitűntek és a darab színvonalának emeléséhez nagyban hozzájárultak Bátor Margit, Farkas Mária, Szőnyi Hermína. A mesejáték keretében népi táncokat adott elő egy leány- és egy ifjúcsoport. A táncokat többször meg kellett ismételni.

Az előadás zenei részét Láng Imre karnagy irányította és tanította be. Ugyancsak ő vezényelte a kitűnően játszó zenekart. Az előadás alatt a közönség nemegyszer nyílt tapsal jutalmazta munkáját.

Az egész előadás rendezése nagyban eltér a régi petrovgrádi színi-rendezésektől. Mesteri kéz válogatott, irányított és tanított olyan szereplőket, akik a munkásság hű fiai, akik tehetségesek és akik a nép kulturális emelése érdekében és a magyar népi kultúra javára tudnak és akarnak dolgozni.

Szabad Vajdaság, 1945. VII. 23.

L. A.

Egy hónappal később, július 23-án ismerteti a *Szabad Vajdaság* a Lúdas Matyi petrovgrádi bemutatóját: Első művészi magyar színielőadás a felszabadult Vajdaságban. A kritikát L. A. írta alá, azonban nem lehet egyértelműen megállapítani, kinek az írásáról van szó, tény, hogy az előadás előtt B. Szabó György mondott beszédet, ebben a Lúdas Matyi üzenetét tolmácsolja, kapcsolja a négy évtizeddel ezelőtti valósághoz. S talán nem véletlen, hogy az idézet vége éppen az a két mondat: legyen az előadás az egység és testvériség megteremtője, és üzenet azoknak, akik még nem ismerik fel az összefogás fontosságát. Ugyanaz a gond, amely a szajáni írást is áthatotta.

A kritikus többször is aláhúzza az előadás jelentőségét, kiemeli, hogy különösen sokan jelentek meg olyanok, akik addig visszavonultak minden új, népi magyar megmozdulástól. Megmozgatni, felébreszteni, az új akciókba bekapcsolni a magyarságot, ez volt az előadásnak a célja. Vagyis: B. Szabó György nem elégedett meg a passzív magyarság magatartásának bírálgatásával, megpróbálta feltárni ennek az okait, s ennek ismeretében maga is minden tőle telhetőt megtett a magyarság alkotó erőinek mozgósítása érdekében. A Lúdas Matyi színre vitelében is minden bizonnyal jelentős szerepe volt, de többször is hírt ad az újság róla, hogy a munkásegyetemi politikai előadások után felolvasott Illyés Gyula vagy más magyar író munkáiból.

Megint egy hónappal később, augusztus 23-án a készülő vajdasági képzőművészeti kiállítás elé ír amolyan bejelentőt, már előre felhívva a közönség figyelmét ennek jelentőségére:

AZ ELSŐ VAJDASÁGI KÉPZŐMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS ELÉ

A vajdasági képzőművészek első kollektív megmozdulása a Petrovgrádon megrendezendő képzőművészeti kiállítás lesz. Ezt a kiállítást a petrovgrádi Városi Múzeum rendezi, amely már a kiállítás előkészületeit megkezdte, a szervezési munkákat pedig már nagyrészt befejezte. A kiállításra meghívást kapott a vajdasági képzőművészet mintegy huszonöt kimagasló egyénisége. Az eddig beérkezett válaszból megállapítható, hogy a kiállítás valóban elsőrendű művészi eseménye lesz a Vajdaságnak, mert nemcsak a színvonala lesz magas művészi fokon, hanem a rendezés, az ünnepélyes megnyitó kultúreseménye lesz a Vajdaságnak. A képzőművészetben ismeretlen fogalom a sovinizmus, és eltűnnek a nyelvi nehézségek. A képzőművészet nyelve nemzetközi és nemzetekfeletti: a szín, a vonal, a forma törvényei egyformán ismertek minden nemzet képzőművésze előtt és egyformán kötelezik az alkotót.

A rendező bizottság az egység és testvériség szellemében kívánja megrendezni a vajdasági képzőművészek első kollektív kiállítását. Meghívást kaptak nemcsak a vajdasági szerb képzőművészet erőteljes és kimagasló egyéniségei (Konyovics, Jovánovics, Predics és a fiatalok), hanem meghívták a vajdasági kisebbségek képzőművészeit is, így a magyar képzőművészeink is (Ács, Bossán, Hangya, Erdey, Nagy Sándor, B. Szabó) három-négy alkotásukkal vesznek részt a tárlaton.

Az ünnepélyes megnyitóra Petrovics Velykót, az ismert vajdasági író, a beográdi múzeum igazgatóját kérték fel. Ugyancsak meghívást kaptak az összes kiállító művészek is, és ez alkalommal valóban időszerű kérdés életre hívni a vajdasági képzőművészek szövetségét, amely kollektív kapcsolódna a Szerbiai Képzőművészek Szövetségébe, az ULUSZ-ba.

Az eddigi művészi egyesülések többé-kevésbé nemzeti alapon történtek, és így természetesen nem tudták megoldani e vidék képzőművészeti életének problémáit. A kérdés megoldásához szükséges az összes itt élő képzőművészek egységes összefogása. A vajdasági magyar alkotóművész sorsa nem választható el a többi vajdasági és jugoszláviai alkotóművész sorsától.

Így például szükséges a közös kiállítások megrendezése, a közös nyári művésztelepek megszervezése, képzőművészeti előadások együttes rendezése, és mindezeknek a célja nem csupán az, hogy a széles néprétegek számára képzőművészeti kultúrát adjon, hanem célja, hogy megteremtse az együttműködés feltételeit és a képzőművészeti életben is megvalósítsa a népfelszabadító harc legnagyobb vívmányát: az egységet és testvériséget.

Egyik későbbi terv kiadni a vajdasági képzőművészek egységes és több nyelvű folyóiratát.

A művészek anyagi függetlenségének megteremtése érdekében mielőbb szükséges lesz megszervezni a képzőművészek anyagbeszerző és képtért-

kesítő szövetkezetét, megszervezni a szövetkezeti üzletet és a képzőművészeti vándorkiállításokat.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a népművészetet és a népi tehetségek támogatását és istápolását sem. Tanfolyamok, esti kurzusok által nem egy népi tehetséget vezethetünk rá az igazi művészet és őszinte alkotás útjára. A népművészet propagálása és népszerűsítése, valamint művészi formába való feldolgozása ugyancsak a vajdasági képzőművészek egyesületének egyik jelentős feladata lenne.

A petrovgrádi első képzőművészeti kiállítás a legjobb alkalom arra, hogy képzőművészeink letárgyalják az összes problémáikat és együttesen határozzák meg a vajdasági képzőművészet irányvonalát.

A vajdasági magyar képzőművészet és az alkotóművészek kérdése nem választható el a jugoszláv képzőművészet sorsától, és a probléma megoldását nem részletben, hanem csak egészében tartjuk megoldhatónak.

1945. augusztus 23.

(b. sz. gy.)

Első olvasásra is szembetűnik B. Szabó György következetessége: ez az alkalom, a képzőművészeti kiállítás megrendezése is lehetőséget nyújt számára, hogy kifejtse elgondolásait, hogy kidomborítsa azoknak az új művelődéspolitikai elveknek a jelentőségét, amelyek a kiállítás megrendezésekor érvényesülnek: a képzőművészetben ismeretlen fogalom a sovinizmus, meghívták a kisebbségek képzőművészeit is, jó alkalom ez, hogy életre hívják a vajdasági képzőművészek szövetségét, ebben is részt venne minden itt élő képzőművész függetlenül nemzetiségétől, utána rendszeresen közös kiállításokat kell szervezni, képzőművészeti kultúrát adni a széles néprétegek számára, de szükség van a népi tehetségek támogatására is...

Valóságos programot ad az alakulóban lévő képzőművészeti szövetség számára.

De nemcsak a képzőművészeti életben, nemcsak a politikai megmozdulásokban vesz részt, szinte mindenütt ott van, hihetetlenül gazdag tevékenységéről tanúskodnak a *Magyar Szó* tudósításai is. Szeptember 22-én olvashatjuk a jelentést, hogy Petrovgrádon vendégzerepelt a budapesti Vasas labdarúgó csapata, a mérkőzés után rendezett fogadáson B. Szabó György, a kerületi Népfront titkára többek között ezeket mondta:

„Kedves testvéreink, most, hogy körünkben vagytok, látjátok, hogyan élünk, láthatjátok, hogy szabadok és elégedettek vagyunk, az új Jugoszláviában szabadon használhatjuk nyelvünket, megőrizhetjük népi sajtosságainkat és művelhetjük népi kultúránkat. Vigyétek el híret annak, amit láttatok túl a határokon, vigyétek el híret Tito új, szabad Jugoszláviájának...”

Két nappal később olvashatjuk a most először teljes névvel (Beckereki

Szabó György) aláírt kritikát a vajdasági képzőművészek első kollektív kiállításáról. Ez a legterjedelmesebb írása, s érdemes már felépítésére is felhívni a figyelmet:

A VAJIDASÁGI KÉPZŐMŰVÉSZEK ELSŐ KOLLEKTÍV KIÁLLÍTÁSA PETROVGRÁDON

Vasárnap nyílt meg ünnepélyes külsőségek mellett a vajdasági képzőművészek kiállítása a petrovgrádi városi múzeum termeiben. A kiállításon 26 vajdasági és vajdasági származású festőművész állított ki mintegy 120 műtárgyat, nagyrészt festményt.

A kiállítás, amely a maga nemében úgyszólván egyedülálló esemény a vajdasági képzőművészet történetében, két szempontból érdemel figyelmet.

Az első, hogy ott látjuk a szerb festők mellett a magyarokat is. Úgy érezzük, hogy az egység és testvériség szelleme, valamint az együttműködés talán a kulturális élet egyik síkján sem érvényesülhet olyan előnyösen és olyan mértékben, mint itt, ahol a forma és a kifejezési nyelv nem határolható el nemzetiségekként és ahol a festőket a közös tárgy, a közös élmény, az azonos kulturális hagyományok és az azonos talajból táplálkozó képzőművészeti kultúra jóval szorosabban köti össze, mint a nyelvi, nemzeti és faji sajátságok.

Itt azonnal felmerül a vajdasági táji képzőművészet problémája, amely témakörrel egyformán foglalkoztak úgy a szerb kritikusok, esztéták és írók, mint ahogyan már a megszállás előtti és a megszállás alatti években a vajdasági magyar írók is.

Ez a kérdés azonban még ma is nyílt. Még ma sem fogalmazták meg a vajdasági képzőművészet lényegét, létjogosultságát és fogalmát azok, akik a témát felvetették, mint ahogyan a festők közül csupán Konyovicsnak sikerült a festészet nyelvén elmondani azt, amit vajdaságinak, bácskainak és sajátosan magunkénak nevezhetnénk.

A másik szempont, amely a kiállítás megtekintésénél felmerül követeleményként: mennyire sikerült a vajdasági képzőművésznek visszaadni a táj arcát, mennyire sikerült elmélyülnie a vajdasági táj és néplélek problémájába, mennyire sikerült a képzőművészet nyelvén és eszközeivel megteremteni a sajátos vajdasági festészetet? Azt a festészetet, ahol a táj, az ember, a művész és az alkotás teljes összhangban van és a festészet valóban a vajdasági kultúratalajból kinövő, nem pedig idegen talajból átplántált és korcs dísznövényféle lesz.

Felmerül a másik kérdés is: mennyire sikerült a művésznek megfogalmaznia akár a népfelszabadító harcot, akár pedig a népfelszabadító harcok vívmányait a képzőművészet eszközeivel, mennyire sikerült dokumentálnia a mai demokratikus ország újjászületésének, újjáépítésének

problémáit? Mennyire sikerült felszabadulnia a műteremmunka, csend-életek, iskolamunkák mindennapos taposómalmból és tanulmányozni, elmélyülni a népi tömegek, kollektív munka, a nagy és megrázó kollektív élmény lélektani momentumaiba, nemcsak ideológiai, hanem képzőművészeti és festői ábrázolás szempontjából is.

A kiállítást Petrovics Veljkó, az ismert író nyitotta meg. Bevezetőjében utalt azokra az új kultúrfeladatokra, melyeket Vajdaságnak a hagyományokhoz híven folytatnia kell a felszabadulás után. Különösen kiemelte, hogy még egy esztendő sem telt el a felszabadulás óta és íme olyan kiállításnak vagyunk szemtanúi, amely egyedül áll a maga nemében, ahol felvonulnak a Vajdaság összes képzőművészei, akiket bár különbség, festői szemlélet és világnézeti különbségek elválaszthatnak, de a táj, a kulturális hagyományok és a származás szorosan összekötnek. A mai festők híven folytatják a vajdasági XVIII. és XIX. századi képzőművészet örökségét, és új eredményeket, új sikereket mutatnak fel az ország meginduló képzőművészeti életében.

A kiállítók között ott találjuk az élő szerb képzőművészek közül Predics Urost, Jovánovics Pájót. Mindkét festő régebbi műveit állította ki, amelyeknek ismertetése ma már nem kritikai, hanem művészettörténeti feladat. Pomorisac Vása „Kompozíció”, „Vörös kerítés” című két munkája gyakorlott, rutinfrozott mesteri kéz munkája. Klasszikusan tiszta megoldásra törekszik, és a mai stílus- és formakeresésben idegenül és kissé erőszakoltnak hat. Radovics, Zora Petrovics, Risztics Dusán, Serbán Milenkó, Bodnarev Szteván, Trumics Sztoján sem formai, sem témái szempontból nem mondanak semmi újat.

A kiállítás legerősebb egyénisége kétségtelenül Konyovics Milán. Képzőművészeti kultúrája, eruptív erejű egyénisége, törekvése a vajdasági táj és ember ábrázolására, színei és festményeinek kompozíciói messze kiemelkednek a többi kiállító közül. „Búzafield”-jén ott él Bácska, a maga sajátos arcával, a festő nyelvén kifejezve, amely sohasem erőszakolt, hanem természetes folyamata. Konyovics fejlődési állomásainak, és egy sokéves munka kiérlelt eredménye. Konyovics nem menekül a valóságtól. „Az októberi forradalom megünneplése Szomborban”, amely a maga sajátos szürke tónusával és piros-kék zászlók színeivel színben is érdekes, a tömegábrázolásnak a problémáját veti fel. Talán ennek ábrázolásában érheti kritika Konyovicsot (lásd: Popovics Jován: A vajdasági képzőművészek kiállítása, *Borba*, 229. szám, 1945. szept. 20.), azonban a képet egészben és nem részleteiben szabad nézni. Különösen vonatkozik ez Konyovics műveire, aki ennél a problémánál is következetesen festő marad, nem pedig hatásvadász és nem perc-ember, mint például Vukovics Szvetisláv „Tüntetés” című képén, ahol a tüntető tömeg akár karneváli díszmenet is lehetne, ahol a festő őszintesége kétséges, és ahol a festői átélés is erőszakoltnak hat. „A Dudás-vendéglő”, „Gyermekek”, „Fiáker” című képeit a legtisztább festői eszközökkel oldotta meg.

Konyovics ezen a kiállításon is bebizonyította, hogy egyedül elhivatott festője a vajdasági tájnak, és az az egyéniség, amely köré csoportosul és csoportosulni fognak mindazok, akik az igazi, élő festészet, a fejlődés és a sajátos vajdasági festői nyelv és képzőművészet kialakításán dolgozni akarnak.

Feltétlen festői kultúráról tanúskodnak Jenovác Szteván képei. Különösen „Akt”-ja érett tudást árul el, és finom színei, ügyes vonalritmikája a francia Matisse érett dolgaira emlékeztet. Csendéletei felfogásban biztosak, színekben jók. „Onarcképe” kissé maníros megoldású. Több életet, valóságot, vajdasági témájú tájat és kompozíciót várunk tőle.

Todorovics Gyura egy finom tónusban megoldott, „Manifesztáció Szomborban” című képet állított ki. A megszállás alatti harcokból származó rajzai és festményei kissé vázaltszerűen hatnak.

Igen érdekes Tabakovics Iván „Romok” című zöld és piros tónusokban megoldott tájképe. Többi dolgai nagy kultúrájú művész munkáját bizonyítják. Meg kell említenünk még Abramovics és Nikolájevics festők munkáit, az előbbi festményeivel, az utóbbi rajzaival komoly ígérete a vajdasági képzőművészetnek.

A magyarok közül Hangya Andrást említjük meg elsőnek. Úgy hisszük, hogy Hangya ezen a kiállításon nincs szerencsésen képviselve. Az a festő, aki először fejezte ki a bácskai magyar proletárelételet és aki először mutatta be Bácska másik arcát, az igazi arcát — sem kompozícióival, sem színesen, nyugodtan és szélesen megfestett „Udvarrészletével” koránt sincs képviselve. Ezzel nem akarjuk még véletlenül sem Hangya festői kvalitásait lebecsülni, sem arra rábírn, hogy esetleg művészi célkitűzésein és elképzelésein változtasson. Azonban úgy látjuk, hogy Hangyának ismét találkoznia kell a vajdasági tájjal, és a vajdasági életet és embertípusokat kellene festenie. Mindezt a vajdasági képzőművészet és önmaga érdekében is.

Nagy Sándor három tájképe friss színben megoldott, részleteiben itt-ott elnagyolt és kissé l'art pour l'art ízű. Több életet, több mozgást, több munkát.

Bossán György két arcképe sem a legszerencsésebben van kiválasztva. Pasztell-olajtechnikával megoldva, kissé száraz és unalmas előadásban. Kár, hogy nem küldött értebb és becsületesebb munkát, hiszen minden kvalitása megvan ahhoz, hogy komoly művészi munkát produkáljon.

A kiállítás hiányai a rendezők tájékozatlanságának és a festők hagyományos hanyagságának és pontatlanságának tudhatók be. A katalógus adatai, de a képanyag nagy része is egy nappal a megnyitó előtt futott be, és valóban a csodával határos, hogy a kiállítás megnyílhathatott a megszabott időre.

Természetes az is, hogy a jövőben a kiállítások rendezése és a vajdasági képzőművészek seregszemléje nem lehet múzeumok feladata, ahol

minden jóakarattal mellett is hiányzik néha a megfelelő szakértelem, hanem annak a vajdasági képzőművészeti egyesületnek, amelynek életre hívását a részt vevő festők elhatározták és amelynek hivatása lesz e vidék képzőművészeti életének irányítása.

1945. szeptember 24.

Becskereki Szabó György

Az első bekezdés, az első két mondat mintaszerű pontossággal elmond minden lényegeset az eseményről: mi nyílt meg, mikor, hol és hogyan, aztán hány festő hány műtárgyat állít ki. Ezután rögtön áttér annak a két szempontnak az ismertetésére, amelyek a kiállítás kapcsán elsősorban figyelmet érdemelnek.

Az első most is: az egység és testvériség jelenlévő szelleme, a szerb festők mellett ott látjuk a magyarokat is. Ebből következik egy programszerű követelmény: még ma sem fogalmazták meg a vajdasági képzőművészet lényegét, létjogosultságát.

A másik szempont: mennyire sikerült a képzőművészet nyelvén és eszközeivel megteremteni a sajátos vajdasági festészetet?

Mintha a kiállítás csak alkalom lett volna B. Szabó György számára, hogy kifejtse véleményét ezekről a számára mindenekelőtt fontos szempontokról, csak ezután tér vissza a kiállítás megnyitásához, s Veljko Petrović szavait ismertetve nyilván nem véletlenül emeli ki, hogy a kiállító festőket „a táj, a kulturális hagyományok és a származás” szorosan összekötik.

A festőművészek közül Konjović képeinél idéz legtovább, ez az a művész, aki „egyedül elhivatott festője a vajdasági tájnak”.

Az 1945-ös évfolyamban aztán nem is szerepel már számottevő szöveggel B. Szabó György. Küldöttnek választották az AVNOJ III. ülésére, később a törökkanizsai járás jelöltje volt a szövetségi parlamenti választásokon. Ennek kapcsán nyilatkozik a novemberi *Magyar Szóban*: „Petrovgrádon született, középiskolai tanár, festőművész, jelenleg a petrovgrádi kerületi népbizottság titkára.

»Az alkotmányozó nemzetgyűlési választások igazi jelentőségét abban látom, hogy Jugoszlávia népei, maga a dolgozó nép és minden nemzeti-ség fekteti le az új ország alkotmányát népi érdekek és hazánk jövője alapján. Tőlünk függ tehát, hogy jövőnket hogyan építjük ki. A szabad választások széles lehetőséget adnak arra, népeink akaratát azok képviseljük ebben a munkában, akik a nép legteljesebb bizalmát élvezik. A magyarságnak is alkotmányozó szerepe van a demokratikus Jugoszláviában. Ahogy az országépítő és termelő munkában részt vesz, úgy az új ország alapjainak lefektetésében is része és szerepe van.«

A szavazás eredményét tudjuk: Szabó György 5681 szavazatot kapott, a másik jelölt, dr. Sava Lazin 7620-at. A választások előtt két nappal

közölt, ímént idézett nyilatkozata fölött a fénykép nem sok bizakodást árul el, fiatal volt akkor, huszonnégy éves, jellegzetesen lebiggyesztett alsóajka mintha a már sok keserűséget lenyelt, sok kiábrándulást megért emberé lenne.

BURÁNY Nándor

MAGYARZÓ PISTIKE MESSÉI

GYÖNYÖRÜZÉP VERST OLVASTAM AZ UJ HIDBA BENNE, japán verst, hirezs japáni kisanarancs írta (kisanarancs, ez 1-gy nyelvujtító szó = lázsd: mandarin) a Benc Miháj japáni bonc-bácsí, és ő a „Kezek”-ről írta a verst, amejről ezembe gyött a Karinti Frigyes bácsi verse a kezekről, mizerint: Kezek, kezek... de furcsa lábak vagytok is ti mind... biztosan a japáni verzlábakra gondolt a Karinti bácsi is, amikor a kezekről írt, mert igen az élet, jajgatunk, kacagunk, de gyön a költő s azt mondja: japáni vers. (Petőfi Sándor.)

EGÉZ 7-TTEN MONDTA A KEDVEZS MAMÁM, HOGY tegyula, mennyünk a zinházba és nézzük meg agül Babát, avagy mennyünk amoziba és nézzük meg a 3-rom cabaléroszt, amej 1-gy kabaré-rozs amerikai film és tenem vagy 1-gy jó férj és apa, tegyula este nem gondolz a családod zórákozására és akkor mondta a kedves atyám: ezen a 7-tten nem kell zinház avagy mozi, elég cabaléroszt csinál a Kossuth-rádió amejbe valóban 6-t cabaléroszt adtak elő élvezet gyanánt akik kiválló műsor volt és felléptek bene a Brothers Bálint különböző nagyszerű produkciókkal és volt bene sok kunct, mizerint a Bálint testvérek 1-gy gombnyomással fel akarták robantani a budapesti hidakt éstovábbá el akarták vágni a Rákosi elvtársbácsinak az ő nyakáját neki éstovábbá meg akarták zögtetni az egészséges elemeket éstovábbá még igen sok huncuttságot akartak cselekedni és gyorzsan öllő méreket is vittek, hogy a főügyész bácsi mérges legyen ésmikor mindezt agyula atyám: Atyate, hol van a Pizsi? Ésmiket bezélz özzevizza tegyerek — mondta kedves atytyám — miazhogy Pizsi? És én feleltem: A Pizsire nagy zükség van, mizerint ezt az egész budapesti cirkuzt hiszi a Pizsi, de csakcsupán a Pizsi.

DEÁM MINDENFELÉ FOJ A FINIS A VÁLLAZTÁSI AGITÁCIÓ KÖVETKESZTÉBE és amama mozt minálunk igen büzke, mizerint olvazsta a Zabó Ida néni cikkjét a nőkök 1-gyenjogúzságáról és mondta a kedves atytyám: bárcsak igaza volna a Zabó néninek és bárcsak valóban 1-gyenjogúak volnának a nőkök és akkor mondta akedvezsmama: miaz, tegyula, tetalán nem hizel a Zabó Idának? Hizek, hizek, mondta